



# Dokumentasjon

---

## Retningslinjer for merking og tilrettelegging

Utgitt: 10/9-07  
Arbeidsgruppe 4

## Innledning

Romsdal.com prosjektet arbeider for å gjøre turer og naturopplevelser i Romsdalen lettere tilgjengelig, og legger til rette for å systematisere historie og informasjon om kulturminner. Prosjektet bruker kart, trykksaker og ikke minst internett for å formidle informasjon om området, turmuligheter og kultur.

Det som er like viktig er å sørge for at de som vil oppleve naturen finner veien, og at en samtidig unngår konflikter med grunneiere eller andre i forbindelse med bruk av naturen. Gjennom Romsdal.com prosjektet legges det opp til felles retningslinjer for å ivareta både turgåer og grunneiers interesser, og dette notatet beskriver retningslinjene som gjelder i forbindelse med opprettelse og vedlikehold av stier og turstier. I tillegg gis retningslinjer for bruk av skilt til merking av kulturminner, parkering og andre lokaliteter som navngis.

Retningslinjene brukes ved opprettelse av nye turstier og ved oppgradering / remerking av eksisterende turer. Det er ikke nødvendig å bytte ut eksisterende merking bare for å følge disse retningslinjene, men at det gjøres når merkingen likevel må byttes ut. Det er selvsagt ingenting i veien for å oppgradere turer til å være i samsvar med disse retningslinjene tidligere, dersom de som er ansvarlig for turstien ønsker det.

Retningslinjene baserer seg i stor grad på Merkehåndboka (utgitt av Den Norske Turistforening, Forbundet Kysten og Friluftsrådernes Landsforbund).

## Om dette dokumentet

Dette dokumentet er utarbeidet av arbeidsgruppe 4 i Romsdal.com prosjektet, og er så godkjent av styringsgruppen i prosjektet.

Arbeidsgruppe 4 har bestått av følgende personer:

- Rune Horvli (leder)
- Solveig Brøste Sletta
- Oddmund Unhjem
- Gunnar Gridset
- Harry Aure
- Fred Husøy (prosjektleder)

Innspill til dette dokumentet kan sendes til:

E:post: [info@romsdal.com](mailto:info@romsdal.com)

Brev: Nordveggen AS, Strandgata 6, 6300 Åndalsnes

## Finansiering av tilrettelegging og merking

Kostnader til tilrettelegging og merking av turer og til skilting skal i utgangspunktet dekkes av de ansvarlige idrettslag, bygdelag eller lignende som allerede står for rydding og merking av turer i sitt nærområde. Gjennom Romsdal.com prosjektet er det imidlertid laget maler for søknader om midler som kan brukes. Disse er fritt tilgjengelig for de som ønsker det, og fåes ved henvendelse til adressene angitt over.

Romsdal.com prosjektet subsidierer dessuten skilt og materiell til merking gjennom reduserte priser i forhold til produksjonskostnad. Dette er gjort for at vi ønsker å få til en ensartet merking i området over tid, og for at det skal være enklest mulig å legge til rette for et aktivt friluftsliv.

Forutsetning for støtte fra Romsdal.com prosjektet er at disse retningslinjene følges og at det inngis rapport om de tiltak som er utført. Det oppfordres videre til å bruke portalen til å beskrive turer og legge inn bilder og informasjon om kulturminner.

## Kategorisering av turer

I Romsdal.com prosjektet kategoriseres turer i tre kategorier, det er:

### **Sti**

Tråkk eller sti som ikke er tilrettelagt eller merket. Stier er merket på kartet med svart stipling.

### **Tursti**

Sti av god kvalitet og med relativt god merking. Turstier er merket på kartet med rød stipling.

### **Merket tursti**

Sti av god kvalitet, med god merking og tilrettelagt parkering (fortrinnsvis med informasjonskilt). Disse turstiene har også et regelmessig vedlikehold (DnT standard). Merkede turstier har heltrukken rød strek på kartet.

I tillegg graderes turene ut fra vanskelighet som følger:

### **Grønne turer**

Enkelt terreng med lite stigning. Alle beveger seg sikkert.

### **Blåe turer**

Enkelt terreng med enkelte brattere passasjer og muligens noe spennende omgivelser.

### **Røde turer**

Brattere passasjer med klyving, der det kan være behov for å bruke hendene til støtte. Ikke utsatt.

### **Svarte turer**

Kan inneholde punkter med utsatt klyving, enkelte vil kanskje foretrekke tau på korte passasjer.

## Avtaler og godkjenning

For eksisterende stier forefinnes det veldig sjelden skriftlige avtaler for opparbeidelse og bruk av stier. Heller ikke DnT har skriftlige avtaler for sine eksisterende stier, og det meste er derfor basert på muntlige avtaler med grunneiere.

For stier som opparbeides eller vedlikeholdes gjennom Romsdal.com prosjektet ønsker vi at retningslinjer som angitt under skal gjelde framover.

Stier er normalt opparbeidet av seg selv gjennom lang tids bruk, og er normalt ikke tilrettelagt på noen måte. Enkel merking og rydding kan forekomme. For disse forefinnes det vanligvis ikke avtale med grunneier eller andre. Det er normalt heller ikke noen som har ansvar for vedlikehold av denne typen stier.

Turstier og Merkede turstier er mer tilrettelagt gjennom både opparbeidelse og merking, og for disse er det derfor en målsetting å inngå skriftlige avtaler før arbeid iverksettes gjennom oppgradering eller remerking. Avtale kan være inngått mellom den enkelte grunneier eller, der det er hensiktsmessig, med grunneierlag. Som representant for allmennheten skal Rauma Kommune være avtalens andre part.

I tillegg vil det normalt være avtale mellom Rauma Kommune og et idrettslag, bygdelag eller lignende der laget påtar seg ansvar for opparbeidelse og vedlikehold.

Skriftlige avtaler er en forutsetning for at det skal bevilges midler gjennom Romsdal.com prosjektet. Maler for avtalene er lagt ut på Romsdal.com sine nettsider.

## Generelle regler

Ved opparbeidning av stier skal følgende retningslinjer alltid følges:

1. Valg av trase skal alltid avtales og kvalitetssikres i samarbeid med kjentfolk og grunneiere.
2. Tilrettelegging og merking skal gjennomføres slik at folk flest kan ferdes trygt.
3. Alle tiltak skal i størst mulig grad tilpasses naturforholdene og inngrep må gjøres så små som mulig.

4. Merking og skilting skal ikke skjemme kultur- og naturlandskapet.
5. Tilrettelegging skal ikke hindre grunneieres næringsmessige utnyttelse av områdene.

## Planlegging av trase

Nye turstier i verneområder må ha godkjenning fra forvaltningsmyndighet før arbeid iverksettes.

For øvrig skal følgende retningslinjer følges ved valg av trase:

- Traseen bør følge naturlige leder, gjerne gamle ferdselsårer.
- Unngå ur, våte partier, harde stigninger og lignende
- Gi variasjon og mulighet for naturopplevelser og interessante kulturminner/miljø.
- Unngå å forstyrre vilt, særlig hekke- og kalvingsområder og viktige biotop områder.
- Vær minst mulig til sjenanse for grunneiers næringsvirksomhet
- Være minst mulig til sjenanse for bolig- og hytteområder.

## Tilrettelegging

### Eksempler på tiltak

Tilrettelegging av turstier innebærer normalt:

- a. Merking og skilting (se neste punkt)
- b. Fjerning/rydding av vegetasjon
- c. Gjerdekryssing
- d. Tiltak knyttet til kryssing av myr/våte områder
- e. Erosjonsvern
- f. Bygging av klopper eller bruer
- g. Opparbeidelse av grunn (avhengig av type sti)
- h. Opparbeidelse av parkeringsplasser

Graden av tilrettelegging må ta hensyn til hvilke område som turen går i, og typen tursti. Merket tursti krever langt mer arbeid enn en tursti og har generelt større krav til kvaliteten på tiltakene som iverksettes og omfanget er normalt også større. Spesielt viktig er det på disse turene å legge godt til rette for kryssing av elver.

### Fjerning/rydding vegetasjon

Turstier ryddes slik at ferdsel langs stien kan skje uten å komme i kontakt med vegetasjonen, dvs ca. 1 m bredde for turstier og min. 1,5 m bredde for merkede turstier. Underlaget tilretteleggs kun når nødvendig.

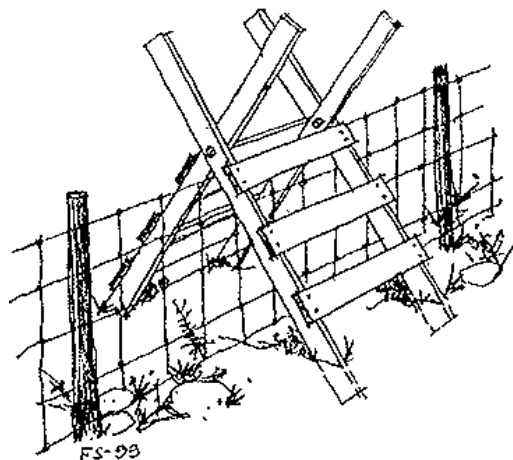
Rotvelt og vindfall som ligger over stien kappes slik at det blir lett å passere.

Ved kvisting skal grener kappes 2cm fra stammen. Unngå å skade barken. Kvisting skal skje med greinsaks eller fintannet sag. Småtrær som står i eller tett inntil stien og skadde trær kan fjernes.

I bratte partier kan der det er behov lages enkle trappetrinn med steiner funnet på stedet.

## Gjerdekryssing

Med mindre det allerede eksisterer grunder foretrekkes gjerdekliv som vist til høyre. Gjerdekliv er trygt for brukeren, forhindrer skade på gjerde og en unngår problemer med at grunder blir glemt lukket.



## Kryssing av myr og andre våte områder

Der det ikke er mulig å føre stien utenom myrer og våte partier bør en forsøke å hindre slitasje ved å legge til rette med forskjellige tiltak slik at ferdsele ikke sprer seg i bredden utover i terrenget.

Eksempler på tiltak kan være:

- Steinlegging
- Gangbaner
- Nedlegging av netting

## Erosjonsvern

Stor trafikk langs stien med tråkk i kombinasjon med smeltevann og regn kan grave ut stien og lage den om til bekkefar. Dette unngås første og fremst ved å legge stien på tørrlendt mark. Der dette ikke er mulig kan erosjon forebygges ved drenering eller steinsetting.

Drenering er stokker eller stein som legges på skrå på tvers av stien, slik at vannet ledes ut så raskt som mulig. Disse krever regelmessig ettersyn da sand og grus kan fylle dreneringen, slik at vannet renner over og inn langs stien.

Steinsetting er å legge flate steiner, gjerne med grov grus på oversiden langs stien slik at vannet ikke får gravd seg ned.

## Passering av bekker og elver

Enkleste form som kan brukes for å krysse mindre bekker er å legge ut store steiner som folk kan gå/hoppe på. Det er viktig at disse er så store og plasseres slik at de ligger stabilt.

Ved dypere bekker må klopper eller brues bygges. Klopper er enkle krysningspunkt laget av stokker funnet på stedet eller av medbrakte bjelker. Det er viktig at kloppene forankres godt i begge ender, gjerne med steiner.

Bruer er større byggverk som også krever byggesaksbehandling i kommunen. Både tekniske sikkerhetskrav og utforming må avklares i hvert enkelt tilfelle.

## Parkering

Gode parkeringsplasser i starten av turer er viktig, både for at det skal være lett å finne fram og for å unngå problemer med skade på grunn. Der det er aktuelt å opparbeide parkeringsplasser bør disse ha plass til 3 – 4 biler. Parkeringsplassene bør om mulig opparbeides med helning, slik at de ikke egner seg som overnattingssted for bobiler.

## Merking

### Typer av merking

Merkingen baserer seg på følgende prinsipper:

1. Turskilt ved avkjøring fra vei
2. Merking av parkeringsplass
3. Informasjonstavle (ikke påkrevd)
4. Skilting av startpunkt med navn på turmål
5. Skilting i alle stikryss
6. Merking på trær eller steiner
7. Varding
8. Merking av steder og kulturminner

### Merking fra vei

Her brukes skilt som angitt av vegmyndighetene, vist til høyre.

Skiltet brukes der det er kort avstand fra veg til parkeringsplass som utgangspunkt for tursti.

Det gjøres oppmerksom på at skilting ved offentlig vei alltid må skje etter henvendelse til veimyndighetene - lokale eller regionalt. I praksis foregår dette oftest slik at skiltmyndigheten får en forespørsel om det kan settes opp et skilt. Skiltmyndigheten vil da foreta en vurdering av skiltsøknaden ut fra hva som kan oppnås ved oppsetting av skiltet. I denne vurderingen tas det hensyn til trafikkenes sikkerhet og avvikling samt trafikantenes behov for informasjon.

Mulighetene for skilting fra vei forutsetter at adkomsten til området er forsvarlig ut fra trafiksikkerhetsmessige forhold og oppfyller de normer og regler som ligger til grunn ved etablering av på-/avkjøring til offentlig vei. Videre skal området ha tilstrekkelig plass til parkering slik at annen trafikk ikke utsettes for fare eller forsinkes i urimelig grad. Vanligvis tillates skilting bare fra nærmeste overordnede veg.



### Merking av parkeringsplass

Parkeringsplasser merkes med P skilt som vist i vedlegg I, Skilt.

Det er en fordel om parkeringsplasser navngis og at dette påføres skiltet, slik at det er lett å henvise til hvilke parkeringsplasser som skal brukes som utgangspunkt.

### Informasjonstavler

Der det er ønskelig kan det settes opp informasjonstavler ved parkeringsplass som utgangspunkt for turer, eller ved kulturminner for å gi informasjon.

*Utforming av skilt skal gjøres i henhold til egne retningslinjer (ennå ikke utarbeidet).*

Det er viktig å tenke nøye gjennom hvilken informasjon som plasseres på skiltet, men det bør omfatte:

- ▶ Navn på stedet
- ▶ Kart
- ▶ Ferdselsregler

## Skilting av startpunkt og navn på turmål

Turskiltene utformes som angitt i vedlegg I, Skilt.

Det fargede feltet til venstre angir turens vanskelighetsgrad (grønn, blå, rød eller svart), og ivaretar samtidig kommunens profil og henvisning til romsdal.com.

Skiltene festes enten på trær der dette er hensiktsmessig eller på trykkimpregnerte halvpåler. Skiltet skrues fast med galvaniserte franske treskruer. I tilfelle skiltet festes på trær må det kvistes og fjerne greiner, slik at skiltet blir godt synlig.

Skiltene lages i kjerneved av furu.

## Skilting i stikryss

De samme skiltene som merker startpunkt brukes også i stikryss. Husk å bestille skilt med pil i riktig retning. I stikryss brukes flere skilt for å markere alle retninger på stien.

## Merking underveis på trær eller steiner

### Generelt

Turstier merkes i hele lengden gjennom maling eller varder.

For øvrig gjelder følgende retningslinjer for merkingen:

- Stien skal kunne følges i begge retninger, og merkene må derfor være godt synlig i begge gangretninger.
- Det bør merkes så tett at en kan se fra ett merke til et annet. Dette er ikke nødvendig der stien er tydelig og ingen andre stier krysser.
- Merking påføres fortrinnsvis i øyehøde (ca. 1,7 m over bakken) og i ytterkant av svinger.
- Det røde T symbolet skal kun benyttes på Turistforeningens ruter.

Merkingen skal så godt som mulig holde jevn avstand, men avstanden mellom merker kan variere på ulike strekninger ut fra kvaliteten på stien.

### Maling på trær og steiner

Merking på trær og steiner skal skje med rødmaling (olje/alkylmaling, farge låverød). Strekbredden på trær skal være mellom 5 og 10 cm (størst på små trær), og 5 \* 15 cm (liggende) strekbredde på steiner.

Det skal ikke merkes direkte på fast fjell eller store steiner, men på flyttbare steiner. Dette fordi merkingen lett skal kunne fjernes dersom ruten blir lagt om eller fjernet.

Der det merkes på trær må løs bark og mose fjernes før det males. Tilsvarende for merking på steiner, må mose og lav fjernes før maling (bruk stålbørste).

Det må ikke males på gamle murer, steinbruer og lignende. Unngå å male i regnvær.

### Varding

Varder brukes i åpent landskap der det ikke er trær, men kan også brukes i skog når det ligger til rette for det.

Varding må være så tydelig at ruta kan følges, selv uten sti og når det er dårlig sikt. Vardene må minimum bestå av to steiner lagt oppå hverandre, og skille seg ut fra andre steiner.

Det må aldri brukes steiner fra fornminner (gravrøyser, ledegjerder, dyregraver og lignende) eller fra gamle murer og gjerder for å bygge varder.

## Merking av steder og kulturminner

Steder og kulturminner merkes med samme type skilt som tursti, men uten fargekode og pil. Severdigheter merkes med skilt der turgåer er erstattet av symbol for severdighet, mens steder markeres kun med navn.

Det er opp til de som står for tilrettelegging og merking å vurdere hva som anses som severdighet og ikke. Det er imidlertid viktig at en vurderer dette nøye, slik at det ikke går inflasjon i antall severdigheter. Severdigheter bør være noe ekstra interessant, og det er en forutsetning at det har en historie som er beskrevet.

Både for steder og severdigheter bør historien bak registreres, slik at denne blir tilgjengelig. Dette er med på å gjøre turer mer interessant. På nettsiden til Romsdal.com er det lagt opp til at dette enkelt kan registreres, og det vil da også bli automatisk plottet på kartene.

## Bestilling

Skilt bestilles via vedlagte bestillingsskjema (vedlegg II, Bestillingsskjema skilt).

Bestilling av skilt sendes til:

E-post: [skilt@romsdal.com](mailto:skilt@romsdal.com)

Brev: Nordveggen AS, Strandgata 6, 6300 Åndalsnes

Telefax: 71 22 72 01

## Rapportering

Utførte tiltak skal rapporteres inn på vedlagte rapportskjema (vedlegg III, Rapport merking/tilrettelegging), slik at det finnes en oversikt over arbeidet og tilretteleggingen som er utført, og hvem som har ansvar for de ulike turstiene.

Utfylte rapporter sendes til:

E-post: [rapport@romsdal.com](mailto:rapport@romsdal.com)

Brev: Nordveggen AS, Strandgata 6, 6300 Åndalsnes

Telefax: 71 22 72 01

## Vedlegg

- Vedlegg I - Skilt
- Vedlegg II - Bestillingsskjema skilt
- Vedlegg III - Timeliste
- Vedlegg IV - Rapportskjema merking/tilrettelegging